

Palestina og global jihad

Av Thomas Hegghammer
Forsker, Forsvarets forskningsinstitutt

Noen mener at en løsning på midtøsten-konflikten vil være et viktig skritt i kampen mot al-Qaida. Andre sier Bin Ladin er en opportunist som ikke bryr seg om palestinerne. Hvor viktig er egentlig kampen om Palestina for de såkalte globale jihadistene?

En viktig ny utvikling innen moderne politisk islam er fremveksten av den såkalte "globale jihadismen" – en militant bevegelse som ser USA og vesten som sin hovedfiende, vold som sitt eneste middel, og hele verden som sin slagmark. Det fremste symbolet på denne bevegelsen er saudieren Usama bin Ladin, som i 1996 erklærte hellig krig mot USA og som mellom 1996 og 2001 drev treningsleirer i Afghanistan hvor tilreisende muslimer fra hele verden ble eksponert for en ekstrem voldskultur og en militant antiamerikanistisk ideologi.¹ Denne ideologien, som bygger på en framstilling av USA og vesten som en blodtørstig allianse av "korsfarere og jøder" i ferd med å utrydde muslimer over hele kloden, skulle utgjøre en motivasjonsfaktor for en rekke store terroraksjoner mot amerikanske og vestlige mål verden over, ikke minst angrepene i New York og Washington 11. september 2001.²

I tiden etter 11. september har det oppstått politiske og akademiske debatter om hva som forårsaker den nye formen for islamistisk terrorisme og hva som motiverer de "globale jihadistene", ofte omtalt som "al-Qaida".³ Et sentralt spørsmål i denne sammenhengen er i hvilken grad Palestina-konflikten utgjør en slik årsak og motivasjonsfaktor. Med andre ord: Hvor viktig er egentlig Palestina-konflikten for Bin Ladin og de globale jihadistene? Vi skal se nærmere på hvordan Palestina-spørsmålet er blitt omtalt av noen av ideologene som vanligvis assosieres med den internasjonale jihadistbevegelsen.

Palestina: alle kampsakers mor

Ofte blir det sagt at Usama bin Ladin og hans menn ikke bryr seg nevneverdig om Palestina, og at han er opportunistisk i sin retoriske bruk av Palestina-spørsmålet.⁴ Denne oppfatningen er ikke bare i strid med de globale jihadistenes egne uttalelser helt siden 1980-tallet, men representerer også en misforståelse av Palestina-konfliktens plass i både den arabiske og den islamske politiske bevissthet. Frigjøringen av det okkuperte Palestina er et sentralt tema i islamistisk diskurs og har vært et uttalt langsiktig mål for praktisk talt alle radikale islamistgrupper i nyere tid.⁵ Sammen med gjenopprettelsen av kalifatet (en felles islamsk stat) utgjør frigjøringen av al-Quds (Jerusalem) en ideologisk grunnsten som det ikke finnes uenighet om i radikale islamistkretser.⁶

Derfor er Palestina-konflikten et sentralt tema også hos al-Qaidas ideologer. Abdallah Azzam (d. 1989), en av Usama bin Ladins ideologiske mentorer og en av drivkreftene bak internasjonaliseringen av Afghanistan-konflikten på 1980-tallet, omtalte Palestina som ”det fremste islamske problem, og selve hjertet i den islamske verden”.⁷ Usama bin Ladin selv har beskrevet Palestina-spørsmålet som ”alle kampsakers mor” (*umm kull al-qadaya*), og har snakket om Palestina i så og si alle sine uttalelser og intervjuer.⁸ Bin Ladins følgesvenn Ayman al-Zawahiri har påpekt at ”Palestina-spørsmålet er den saken som har oppildnet følelsene til den islamske nasjonen – i 50 år – fra Marokko til Indonesia. I tillegg er det en sak som alle arabere kan enes om, enten de er troende eller vantro”.⁹ I internasjonalt orienterte islamistmiljøer i Europa omtales kampen om Palestina som ”Den fremste konflikt” (*al-qadiyya al-ula*) eller ”essensen av jihad” (*jawhar al-jihad*).¹⁰

Tekstene og uttalelsene til al-Qaida-ideologer og -medlemmer gir ofte inntrykk av et genuint følelsesmessig engasjement for Palestina. Azzam, som selv var født og oppvokst i Nablus på Vestbredden, sa ofte at ”min kropp er i Kabul som et spøkelse, mens mitt hjerte, min sjel og min ånd er i al-Quds.”¹¹ Bin Ladin har uttalt følgende: ”Når det gjelder det som foregår i Palestina i disse dager, så kan jeg bare si at vi har ingen andre enn Gud å vende oss til. Det som skjer kan ikke tolereres av noen. Her snakker jeg ikke bare om oss mennesker, men om andre skapninger, om dyrene: de ville aldri tolerert det som skjer nå.”¹² Abu Qutada, en av de viktigste Europa-baserte al-Qaida-ideologene og selv palestiner, sa i et intervju i 2002 at ”min aller største frykt er at Sharon fortsetter å drepe mitt palestinske folk. [...] Hver gang jeg ringer min far, sier han til meg ’du er meg ikke mer kjær enn de som myrdes i Palestina hver eneste dag’”.¹³

Hovedgrunnen til at Bin Ladins engasjement for Palestina har vært trukket i tvil er naturligvis at de globale jihadistene i begrenset grad har rammet israelske og jødiske mål med sin militære virksomhet.¹⁴ Verken al-Qaidas indre krets eller andre såkalte afghan-arabere¹⁵ deltok i nevneverdige terrorangrep mot israelske eller jødiske interesser på 1990-tallet.¹⁶ Man må faktisk helt fram til 2002 for å finne de første store anti-israelske eller anti-jødiske terroraksjonene gjennomført av afghan-arabere.

Videre har de globale jihadistene, med visse unntak, drevet sin militære virksomhet geografisk sett langt unna Palestina og Israel. Den franske islamforskeren Olivier Roy har påpekt at al-Qaida og dets likesinnede hovedsaklig har ført sin kamp enten i vesten (USA og Europa) eller på ytterkantene av den muslimske verden (Afghanistan, Bosnia, Somalia, Tsjetsjenia, Pakistan, Filippinene, Indonesia, etc) – og bare unntaksvis i selve Midtøsten.¹⁷

Hvordan forklarer vi dette misforholdet mellom den sterke verbale støtten til den palestinske motstandskampen og det manglende militære fokuset på den samme kampen? Noe av svaret vil ligge i de globale jihadistenes strategiske tenkning.

Kampen utsatt på ubestemt tid

Som nevnt er de aller fleste islamister – inkludert Bin Ladin - enige om at frigjøringen av Palestina er et av de viktigste målene muslimer bør kjempe for. Samtidig er den israelske okkupasjonen av Palestina bare en av flere store politiske utfordringer som islamistene har foran seg. Det har derfor lenge vært strid om *hvordan og i hvilken rekkefølge* man skal håndtere de ulike problemene og truslene som den muslimske

verden står ovenfor. De aktørene vi kaller ”jihad-grupper” er i store trekk enige om fremgangsmåten – nemlig væpnet kamp – men har ulike syn på *hvilken kampfront som bør prioriteres*. Jihad-grupper har gjennom historien engasjert seg ulikt i Palestina-konflikten, avhengig av deres ideologiske og strategiske perspektiver.

De første moderne jihadgruppene som oppsto i Midtøsten på 1970-tallet var sosio-revolusjonære og anså kampen mot de lokale regimene som aller viktigst.¹⁸ De mente at *Palestina bare kunne frigjøres etter at de omkringliggende muslimske statene var islamisert*. Den første militante palestinske islamistgruppen Palestinsk Islamsk Jihad (PIJ) ble grunnlagt i 1979 av palestinske studenter i Egypt som var uenige i de egyptiske jihadgruppens strategiske prioritering. PIJs grunnleggere snudde opp ned på den sosio-revolusjonære analysen og sa at *de muslimske statene bare kunne islamiseres etter at Palestina var frigjort*. Derfor burde kampen mot Israel være den aller høyst prioriterte jihad. Dette synet deles av den andre palestinske islamistgruppen, Hamas, som oppsto noe senere.

Da de første globale jihad-doktrinene tok form på 1980-tallet, hadde det altså lenge pågått en debatt i radikale islamistmiljøer om hvilken militære kamp som bør prioriteres: kampen om statsmakt eller kampen om Palestina. De første globale jihad-ideologene stilte seg litt utenfor denne debatten og hevdet at *ingen av disse to utfordringene kan løses så lenge den islamske verden er under angrep utenfra*.

En av de første global-jihad-teoretikerne, Abdallah Azzam, konstaterte at den islamske verden var under militært angrep en rekke steder i Midtøsten, Asia og Afrika. Han presenterte tre strategiske betraktninger som skulle komme til å kjennetegne den globale jihadismen og dens syn på Palestina-spørsmålet.:

1. Kampen for å forsvare muslimsk territorium er viktigere enn kampen om statsmakt akkurat nå
2. Palestina er bare et av flere steder hvor muslimsk territorium er under okkupasjon eller angrep
3. Palestina egnert seg dårlig som utgangspunkt for forsvarskampen, fordi palestinerne er splittet og Israel er godt beskyttet.

I sin bok *Til forsvar av muslimenes land*, skriver Azzam følgende:¹⁹

“And we have been saying: we must concentrate our efforts on Afghanistan and Palestine now, because they have become key struggles and the occupying and deceiving enemy has an extensive project for the entire region, and because resolving them (the struggles) would solve many of the conflicts in the entire Islamic region, and protecting them (Palestine and Afghanistan) would protect the whole region. [...]

Whoever can, from among the Arabs, fight jihad in Palestine, he must start there. Whoever is not able to do this must go to Afghanistan. As for the rest of the Muslims I believe that they should start their jihad in Afghanistan. We think we should begin with Afghanistan before Palestine, not because Afghanistan is more important than Palestine; on the contrary, Palestine is the foremost Islamic problem. It is the heart of the Islamic world, and it is a blessed land, but there are some reasons which make Afghanistan the starting point, including:[...]

3) The Islamists have been the first to take control of the battles in Afghanistan. Those who lead the jihad in Afghanistan are the sons of the Islamic movement, the scholars and knowers of the Qur'an. The situation is different in Palestine, (where) the leadership has been appropriated by various people, from sincere Muslims, via communists, to average Muslims.

4) The situation in Afghanistan is still in the hands of the mujahidin. They continue to refuse help from polytheist states, while Palestine depends completely on the Soviet Union, although Russia abandoned them in dire circumstances to face their destiny alone, in front of the worldwide conspiracy. The issue has become a game in the hands of the great powers who, playing with the land, the people and the honour of Palestine, pursued them even on the territory of Arab states, to eradicate their military presence and their physical and military branches.

5) The borders of Afghanistan are open to the mujahidin. There are more than 3000 kms of open border, in addition to the fact that around Afghanistan there are tribal regions which do not yield to political power, and these constitute a protective shield for the mujahidin. However, in Palestine the situation is entirely different. The borders are closed, their hands are bound, and the eyes of the authorities spy from all sides for anyone who attempts to infiltrate its borders to kill the Jews.”

Oppfatningen av Palestina som et lite egnet sted for militær kamp i dagens situasjon finner vi igjen hos andre ideologer på 90-tallet og 00-tallet. I sin strategiske utredning fra 2001, *Ridderne under profetens fane*, skriver al-Qaida-lederen Ayman al-Zawahiri følgende:²⁰

“The Muslim youths in Afghanistan waged the war to liberate Muslim land under purely Islamic slogans, a very vital matter, for many of the liberation battles in our Muslim world had used composite slogans, that mixed nationalism with Islam and, indeed, sometimes caused Islam to intermingle with leftist, communist slogans. This produced a schism in the thinking of the Muslim young men between their Islamic jihadist ideology that should rest on pure loyalty to God's religion, and its practical implementation.

The Palestine issue is the best example of these intermingled slogans and beliefs under the influence of the idea of allying oneself with the devil for the sake of liberating Palestine. They allied themselves with the devil, but lost Palestine.”

Her henspiller al-Zawahiri på det brokete bildet av palestinske motstandsgrupper som har gjort det vanskelig å finne en islamistisk strategi for frigjøringen av Palestina. Det al-Zawahiri ikke nevner, er at de internasjonale jihadistene alltid har hatt et anspent forhold til Hamas, og at de tidvis har kritisert Ahmad Yasin for å ha inngått våpenhviler og åpnet for kompromisser med Israel, for å ha alliert seg med Syria og Iran, samt for å ha deltatt i demokratiske prosesser. Likeså har Hamas alltid holdt al-Qaida på armlengdes avstand, på tross av sistnevntes forsøk på å få innpass i den palestinske islamistiske motstandskampen. Hamas har alltid understreket at deres

motstandskamp er utelukkende nasjonalt orientert, og Hamas-lederne har utvilsomt fryktet de legitimitetsmessige konsekvensene av et samarbeid med internasjonale jihadister.²¹

I mangel på muligheter til å kjempe i eller rundt Palestina har de globale jihadistene gjennom årene fokusert på andre kamparenaer. De har særlig søkt til konfliktområder hvor de lett kunne få innpass og delta i kamphandlinger. Dette gjaldt i første rekke Afghanistan (fram til 1992), Bosnia (1992-4), Somalia (1992-4) og Tsjetsjenia (1994-96 og fra 1999 til i dag), samt en rekke andre deler av verden. Fra midten av 1990-tallet ble også USA og Europa ansett som mål og arena for jihadistenes kamp.

Oppfatningen av at Palestina ikke er det eneste stedet hvor muslimer lider, samt av at Palestina er en lite egnet jihadfront, har gitt enkelte underlige utslag. Eksempelvis vokste det på slutten av 1990-tallet fram små ”global jihad”-grupper i palestinske flyktningeleirer i Libanon. Der fant man unge palestinske flyktninger som foretrakk å reise til Tsjetsjenia og sloss mot russerne framfor å kjempe mot Israel.²²

Det er lett å se de militærstrategiske utfordringene for internasjonale jihadister i å skulle kjempe mot Israel. Men hvorfor angrep de ikke israelske mål utenfor Midtøsten på 1990-tallet? En stor del av forklaringen på dette ligger i de globale jihadistenes omstrukturering av fiendebildet.

USA er en farligere fiende enn sionistene

Ut over 1990-tallet blir Abdallah Azzams idéer videreført og utviklet, og en av de viktigste endringene som skjer innenfor den globale jihadismen er at fiendebildet blir gradvis mer ensidig rettet mot USA. Selv om anti-amerikanismen utvilsomt var svært sterk i islamiskretser også på 1970- og 1980-tallet, er det særlig i siste halvdel av 1990-tallet at USA fremstilles som kilden til alle muslimenes problemer og dermed som det strategisk viktigste målet for jihad.

Her skiller de globale jihadistene seg fra andre radikale islamister. Tradisjonelt har nemlig jødene og sionistene tronet øverst på islamistenes hierarki av fiender. Ifølge denne diskursen er USA en viktig fiende, men det er sionistene som egentlig styrer USA. Slik blir amerikanerne nærmest manipulert av jødene til å støtte Israel og undertrykkende muslimske regimer. Hos de globale jihadistene er imidlertid USA i aller høyeste grad en selvstendig og ondsinnet aktør. I deres fiendehierarki blir USA *likestilt* med Israel og de kristne likestilt med jødene. Til tider synes fokuset på USA så sterkt og så negativt at amerikanerne framstår som en enda farligere fiende enn sionistene.

I et intervju med CNN i 1997 begrunner Bin Ladin sin kamp mot USA på følgende måte:²³

“We declared *jihad* against the US government, because the US government is unjust, criminal and tyrannical. It has committed acts that are extremely unjust, hideous and criminal whether directly or through its support of the Israeli occupation of the Prophet’s Night Travel Land (Palestine). And we believe the US is directly responsible for those who were killed in Palestine, Lebanon and Iraq. [...]”

For this and other acts of aggression and injustice, we have declared jihad against the US, because in our religion it is our duty to make jihad so that God's word is the one exalted to the heights and so that we drive the Americans away from all Muslim countries.[...]

Regarding the American people, they are not exonerated from responsibility, because they chose this government and voted for it despite their knowledge of its crimes in Palestine, Lebanon, Iraq and in other places and its support of its agent regimes who filled our prisons with our best children and scholars. We ask that may God release them.

Riktignok beskrives USAs militære inntog i den muslimske verden ofte som et ledd i opprettelsen av et "Stor-Israel", men det hersker ingen tvil blant de globale jihadistene om at USA har sine egne onde hensikter overfor verdens muslimer. Mens Israel okkuperer Palestina og massakrerer palestinere (Sabra og Shatilla) og libanesere (Qana), okkuperer USA Saudi Arabia og har ansvaret for Irak-sanksjonene som drepte barn i hundretusentall, ifølge islamistene. USA har med andre ord fått "sine egne" massakrer og sine egne okkupasjoner.

Azzams jihad-teori var på sett og vis en forsvarsdoktrine i den forstand at den var territoriell, fokuserte på gamle muslimske områder (ikke nytt territorium), og ikke anbefalte militæraksjoner utenfor krigsteateret.²⁴ På 1990-tallet blir Azzams idéer videreutviklet av Bin Ladin og al-Zawahiri, som fortsatt ser på hele den muslimske verden som territorielt truet på mange fronter – ikke minst i Palestina - men som konkluderer med at *den beste måten å forsvare islamsk territorium på er å angripe USA*. De gjør med andre ord Azzams forsvarsdoktrine om til en angrepsdoktrine. Kjernen i deres analyse er at både Israel og de korrupte regimene i den islamske verden er avhengige av amerikansk militær, økonomisk og politisk støtte. Dersom jihadistene kan tvinge USA i kne vil denne støtten opphøre og islamistene vil seire, både i kampen om statsmakt og i krigen om Palestina.

Variierende fokus på Palestina-konflikten

Selv om kampen om Palestina ble utsatt på ubestemt tid av de globale jihadistene allerede på 1980-tallet, har fokuset på Palestina i deres diskurs variert mye over tid. Under den første intifadaen (1987-1993) la både Bin Ladin og Azzam betydelig vekt på Palestina-spørsmålet i sine foredrag. I etterkant av Oslo-avtalen i 1993 ble Palestina igjen et tema, særlig i jihadistenes kritikk av arabiske ledere og deres støtte til "Arafats svik".²⁵ Siden slutten av 2001 har Palestina-spørsmålet blitt et merkbart viktigere tema i al-Qaida-ledernes uttalelser og på radikale nettsteder drevet av globale jihadister.²⁶ Hovedgrunnen til dette var naturligvis at den såkalte al-Aqsa-intifadaen siden høsten 2000 igjen hadde satt palestinernes lidelser på agendaen. En annen grunn kan ha vært al-Qaidas behov for støtte i den muslimske opinionen i etterkant av de mildt sagt kontroversielle terroraksjonene 11. september 2001. Palestina-konfliktens renessanse skulle vare fram til høsten 2002 da de amerikanske krigsplanene gjorde Irak til et hovedtema for de globale jihadistene.

Det økte verbale fokuset på Palestina-spørsmålet mellom høsten 2001 og høsten 2002 ble også konkretisert i anti-israelske terrorangrep. Personer med tilknytning til Bin Ladin eller med bakgrunn fra Afghanistan gjennomførte en rekke store aksjoner mot

israelske og jødiske mål i denne perioden, samt i 2003. Viktige aksjoner har vært bombingene av en synagoge i Djerba (Tunis) i april 2002, bombingene av et hotell for israelske turister samt forsøket på å skyte ned et israelsk fly i Mombasa (Kenya) i november 2002, bombingene av et jødisk kultursenter i Casablanca (Marokko) i mai 2003, samt bombene mot to synagoger i Istanbul i november 2003.²⁷ I tillegg kommer flere avvergede angrep, som for eksempel det jordanske Tawhid-nettverkets planlagte aksjoner mot jødiske mål i Tyskland i april 2002.²⁸

Det er lite trolig at de ovennevnte angrepene var planlagt og koordinert av en og samme aktør, og det er svært vanskelig å knytte disse angrepene til en sentral strategisk beslutning i al-Qaidas lederskap. Sannsynligvis var faktumet at Palestina generelt ble mer omtalt av globale jihad-ideologer på denne tiden nok til å inspirere ulike grupper til å aksjonere mot israelske mål rundt om i verden.²⁹

Disse konjunkturerne i de globale jihadistenes interesse for Palestina må ikke forveksles med opportunisme eller ideologisk uklarhet. Tvert imot ser de globale jihadistene det som en fordel å kunne velge den kampfronten som til enhver tid passer dem best, uten at de av den grunn mister de endelige målene av syne. Å skifte strategi og prioriteringer er ikke opportunistisk, men snarere en helt rasjonell utnyttelse av politisk spillerom. Dette går klart fram av Bin Ladins uttalelse fra høsten 2001:³⁰

”Jihad is a duty to liberate al-Aqsa, and to help the powerless in Palestine, Iraq and Lebanon and in every Muslim country. There is no doubt that the liberation of the Arabian Peninsula from infidels is a duty as well. But it is not right to say that Usama put the Palestinian issue first. I have given speeches in which I encourage Muslims to boycott America economically. I said Americans take our money and give it to Israel to kill our children in Palestine. I established a front a few years ago named ‘The Islamic Front for Jihad against the Jews and the Crusaders.’ Sometimes we find the right elements to push for one cause more than the other. Last year’s blessed intifada helped us to push more for the Palestinian issue. This push helps the other cause. Attacking America helps the cause of Palestine and vice versa. No conflict between the two; on the contrary, one serves the other.”

Vil en løsning på Palestina-konflikten få slutt på den internasjonale islamistiske terrorismen?

Israels okkupasjon av Palestina har lenge vært den enkeltsaken som opprører flest muslimer. Palestina figurerer i diskursen til praktisk talt alle islamistiske bevegelser, moderate så vel som radikale. Det er ingen tvil om at Palestina-konflikten er en helt sentral faktor i rekrutteringen til islamistiske miljøer av ulike avskygninger. Sammen med krigen i Tsjetsjenia utgjør Palestina-konflikten sannsynligvis den viktigste innfallsporten til politisk bevisstgjøring og radikaliserings blant muslimsk ungdom over hele verden. Det er imidlertid svært vanskelig å trekke en linje mellom graden av politisk frustrasjon over en enkeltkonflikt på den ene siden og det islamistiske terrorismenivået på den andre. Til det er terrorismens årsaker altfor komplekse, og den radikale islamismens ideologiske irrganger for mange.

De globale jihadistene ser utvilsomt på frigjøringen av Palestina som et av sine aller viktigste mål. De internasjonale jihadistene har siden 1980-tallet fokusert på en rekke forskjellige saker og konfliktområder avhengig av den til enhver tid rådene

internasjonale politiske situasjonen. Det eneste temaet som alltid har figurert - som en rød tråd - er Palestina-problemet. Når den i perioder omtales mindre enn andre politiske saker i for eksempel Bin Ladins uttalelser, er det i stor grad fordi den *tas for gitt*.

Samtidig har de globale jihadistene et helt annen perspektiv på sin kamp enn for eksempel de radikale palestinske islamistgruppene som Hamas og Palestinsk Islamsk Jihad. Den sentrale forskjellen er at de globale jihadistene *ikke ser kampen om Palestina som dimensjonerende for sitt valg av militær strategi*. For Bin Ladin og hans likesinnede er Palestina bare én av flere kampfronter som må prioriteres ulikt i henhold til den gjeldende politiske situasjonen og de militærstrategiske forutsetningene. Hele det muslimske fellesskapet er nemlig under militært angrep på mange fronter av ”jødene og korsfarerne” under ledelse av USA.

Den mest sannsynlige løsningen på Midtøsten-konflikten vil bli en tostatts-ordning hvor Israel forblir intakt. På lengre sikt vil dette trolig redusere rekrutteringen til radikale miljøer, men det vil neppe få dagens jihadister til å legge ned våpnene i sin levetid. Selv om Israel skulle opphøre å eksistere vil det finnes nok av eksempler på ”ytre fiender som undertrykker muslimer” i Tsjetsjenia, Irak, Afghanistan, Kashmir, Filippinene etc. Dessuten har den sosio-revolusjonære tanken ikke forsvunnet fra de globale jihadistenes ideologi. Ønsket om å kjempe mot korrupte regimer i den muslimske verden og etablere islamske stater eller et transnasjonalt kalifat er i aller høyeste grad tilstede, selv om kampen mot den ”nære fiende” så langt har blitt ansett som mindre akutt en kampen mot den ”fjerne fiende”. Selv om Palestina-konflikten skulle bli løst vil det med andre ord fortsatt finnes grunn til å kjempe om statsmakten i Egypt, Algerie, Saudi-Arabia, Uzbekistan og andre deler av den muslimske verden.

¹ Litteraturen om Usama bin Ladin og den globale jihadismen er omfattende, men av svært varierende kvalitet. En god innføring er Peter Bergen: *Holy War, Inc.*, New York: Free Press, 2001; mens de to grundigste og beste verkene er Anonymous: *Through our Enemies' Eyes*, Washington: Brassey's, 2002 og *The 9-11 Commission Report*, tilgjengelig på <http://www.9-11commission.gov/>. Disse bør suppleres av Jason Burke: *Al-Qaida: Casting a Shadow of Terror*, London: IB Tauris, 2003, og Rohan Gunaratna: *Inside al-Qaida*, New York, Columbia University Press, 2002, som representerer to svært ulike perspektiver på al-Qaida.

² For et innblikk i Usama bin Ladins diskurs, se Thomas Hegghammer, *Dokumentasjon om al-Qaida: Intervjuer, kommuniker og andre primærkilder 1990-2002*, FFI-Rapport 2002/01393

³ Det finnes i dag ingen enighet om hva ”al-Qaida” er, verken blant akademikere, journalister eller politikere. Før 11. september var ”al-Qaida” aldri i bruk som organisasjonsbeskrivelse av noen av de personene vi vanligvis assosierer med dette navnet. Unøyaktig og politisk motivert bruk av al-Qaida-begrepet har undergravd dets analytiske verdi. Forfatteren definerer al-Qaida som gruppen av mennesker som hadde nær befatning med Usama bin Ladin mellom 1996 og 2001, perioden da infrastrukturen av treningsleirer i Afghanistan var på sitt mest omfattende. Den ”globale” eller ”internasjonale” jihadistbevegelsen omfatter mer enn bare al-Qaida.

⁴ En prominent amerikansk redaktør, Peter Beinart, uttalte høsten 2001 at ”as longtime Bin Laden watchers know, he has never been especially concerned with the plight of the Palestinians”, se ”Front Lines”, *New Republic*, 1. oktober 2001, 8. Senere skrev en amerikansk akademiker ved navn Victor Davis Hanson at ”Bin Laden embraced the Palestinian cause only when his own future turned bleak”, se ”The Longest War”, *American Heritage* 53, nr 1 (januar/februar 2002): 36

⁵ Eksempelvis har det egyptiske Muslimske Brorskapet vært opptatt av Palestina-spørsmålet helt siden 1930-tallet, også før de første arabiske opprørene i 1936. Se Abd al-Fattah al-Awaisi, *The Muslim Brothers and the Palestine Question*, New York: St Martins, 1998, og Brynjar Lia, *The Society of the Muslim Brothers in Egypt*, Reading: Ithaca, 1998.

⁶ Jerusalem's plass i islamistenes diskurs er knyttet til al-Aqsa-moskéens status som Islams tredje viktigste helligdom etter moskéene i Mekka og Medina i Saudi-Arabia.

⁷ Abdallah Azzam, *al-difa an aradi al-muslimin* [Til forsvar av muslimenes land]. Udatert (ca 1985). Arabisk versjon tilgjengelig på www.tawhed.ws. Engelsk oversettelse (av variabel kvalitet) tilgjengelig på www.religioscope.com.

⁸ Usama bin Ladin, *Open Letter to King Fahd* (1995), se www.jihadunspun.net. I 1989-90, etter at Bin Ladin var kommet hjem til Saudi-Arabia fra Afghanistan, arbeidet han for en full boikott av amerikanske varer i kongedømmet, i protest mot USAs støtte til Israel under den palestinske intifadaen.

⁹ Ayman al-Zawahiri, *fursan taht rayat al-nabi* [riddere under profetens fane], 2001. Tilgjengelig på www.tawhed.ws.

¹⁰ Dominique Thomas, "La question palestinienne et l'internationale islamiste ou l'histoire d'un jihad ajourné", *Maghreb-Machrek*, 176, 2003

¹¹ Abdallah Azzam, *al-difa an aradi al-muslimin*.

¹² Videoopptak med bin Ladin sendt på al-Jazeera 3. November 2001, www.aljazeera.net

¹³ Abu Qutada i intervju med den kanadiske fjernsynskanalen CBC. Se http://www.cbc.ca/national/news/recruiters/qatada_interview.html

¹⁴ Radikale islamistgrupper skiller i liten grad mellom israelere, jøder og "sionister".

¹⁵ Med uttrykket "afghan-arabere" menes arabere med bakgrunn fra Afghanistan, enten fra den første krigen (1980-1992) eller fra al-Qaidas treningsleirer (1996-2001). De fleste afghan-arabere kan kalles "globale jihadister", men på langt nær alle var medlemmer av al-Qaida.

¹⁶ Det finnes enkelte tilfeller av terrorangrep mot jødisk-israelske mål utenfor Israel/Palestina på 1990-tallet. Ramzi Yusuf, som sto bak bombingene av World Trade Center i New York i februar 1993, sa at en av hans motivasjoner for å ramme New York var byens store jødiske befolkning. Den libanesiske gruppen Hizbollah er anklaget for å ha stått bak bombingene av den israelske ambassaden i Buenos Aires i mars 1992 samt bombingene av et jødisk kultursenter i samme by i juli 1994. Den algirske gruppen GIA sprengte en bilbombe foran en jødisk skole i Lyon i september 1995. Den egyptiske gruppen al-Jamaa al-Islamiyya skjøt og drepte 17 greske turister i Kairo i april 1996 i den tro at de var israelere. Felles for disse aksjonene er at de var unntak i den overordnede strategien til gruppene som sto bak. Med unntak av Ramzi Yusuf er det også usikkert hvorvidt afghan-arabere spilte en viktig rolle i disse angrepene.

¹⁷ Olivier Roy, *Globalized Islam*, New York: Columbia University Press, 2004.

¹⁸ Generelt kan man snakke om tre typer jihad-grupper: sosio-revolusjonære, nasjonalist-separatistiske, og globale grupper. For mer om denne typologien, se Thomas Hegghammer, "Islamistiske terrorgrupper" i *Islamistisk terrorisme*, Oslo: Abstrakt, 2004.

¹⁹ Abdallah Azzam, *al-difa an aradi al-muslimin*. Forfatterens egen oversettelse.

²⁰ Oversettelse fra Foreign Broadcast Information Service, tilgjengelig på http://www.fas.org/irp/world/para/ayman_bk.html

²¹ Israelske myndigheter har lenge forsøkt å påvise koplinger mellom Hamas og al-Qaida. Det finnes tilfeller av at enkeltpersoner med bakgrunn fra Afghanistan har infiltrert Vestbredden for å gjennomføre terroraksjoner. Det synes imidlertid å være klart at Hamas – I hvert fall under Ahmad Yassins ledelse – har aktivt motarbeidet slike infiltrasjonsforsøk, noe som også erkjennes av israelsk media. Se for eksempel Zvi Barel: "Now Hamas could align with al-Qaida", *Haaretz*, 23. mars 2004

²² Bernard Rougier, "Dynamiques religieuses et identité nationale dans les camps de réfugiés palestiniens du Liban", *Maghreb-Machrek*, 176, 2004.

²³ Intervju med CNNs Peter Arnett, 1997. Forfatteren har ikke tilgang til originalopptaket og gjengir derfor CNNs oversettelse (tilgjengelig på www.anusha.com/usamaint.htm).

²⁴ Azzam var svært kritisk til USAs politikk, men reiste ofte til USA for å holde foredrag og samle penger til krigen i Afghanistan.

²⁵ Bin Ladins åpne brev til Kong Fahd, 1995. Tilgjengelig på arabisk på www.tawhed.ws og i engelsk oversettelse på www.jihadunspun.net.

²⁶ Reuven Paz, "Qaidat al-Jihad", www.ict.org.il

²⁷ "Synagogue bombings highlight dangers for close allies of US", *The Guardian*, 18. november 2003

²⁸ Petter Nesser, *Jihad in Europe*, FFI-Rapport 2004/01146.

²⁹ I april 2003 så man et svært sjeldent og interessant tilfelle av globale jihadisters direkte innblanding i kampen på palestinsk/israelsk territorium, da to britiske muslimer av pakistansk herkomst reiste fra London til Gaza for å gjennomføre en selvmordsaksjon. Alt tyder imidlertid på at dette var et individuelt initiativ og ikke koordinert av en global terrorgruppe.

³⁰ Bin Ladin i intervju med al-Jaziras Taysir Aluni, oktober 2001. Dette er CNNs oversettelse, tilgjengelig på www.cnn.com.